

Simai Mihály

Sámánkodó

(Vogul költőbarátainknak
Hanti-Mansziiszkbá)maid fölveszem sámánruhám
a madártollas verdesőterdőkörömben valaha
már jártam itt erdőlttem ittveszem madártollas ruhámat
itt voltam én elsőröpösitt voltam ingovány virága
itt voltam hótornvos fenyőfeiedelemfi medvefi
kardos és karmos — s még mi mindénkezemből itt pattant a szikra
s felséges fejemből az istenmaid fölveszem madárruhámat
kerengek mint a keressenközös sorsunk minden verését
s varázsát magamra veszem

Egy arc.

Nagyon-átlag, tucafac, magabíró öregemberé. Erőteljes, húsos orr. Hosszú lefelé előrenyúló. Ritka, őszbe játszó, oldalt göndörödő haj, vastag, tömött-porcós fülek. Az idős korra oly jellemző fáradt, tompa tekintetnek nyoma sincs, fénylő, mozgékony, mindenre figyelő élnék szemek, tiz évet fiatalítanak, derűt, nyugalmat, érdeklődést sugároznak. Élnek.

— Mit csinál, ha meghallja a Himnuszt?

— Ülök. Én csak ülök.

— Mióta?

— Ötven éve. Nemsokára ötven éve. Jövő októberben.

Tómeder. A cserespre száradt fenéken tündérrózsák szárai, mint vihártépett búzavetés, megadóan földre simulnak. Sorsuk beteljesedett. Egy elkésett virág utolsó rezdülése az életét: a zöld leplek közül keskeny fehér csíkban villannak elő a bimbóhalálra ítélt szirmok. Varsa, korhadó fűzkerettel, foszlott hálómardékkal. Félig iszapba temetve. Csónakdeszka arasznyira kinyúló pereme keríti körül egykori eltemetőjét. Nádtörzsek a ladik közepén. A feketére rothadt deszkák közt harsogó zölden tör a nap felé a friss hajtás. Fűzfalevél hullik rá. Hozza a szél a parti nagy fáról. Alatta fémes villanás. Nikkelezett tolokocsi vasán csillan a napfény. Az öreg fürkészi a fűzfát. Mosolyog, mint kedves ismerősre.

— Szépen megnőtt.

Mozdul a járószék, közelebb ér az a tővéhez.

— Itt aludtam el. Harminchárom októberre volt. Apámmal halásztam. Kevés volt a napszám, éjszakára csöszködni kellett. Elaludtam, reggelre átfázott a derekam. Idegyulladást kaptam, lebélt a lábam. Fél év alatt annyit értem el, hogy meg tudtam fogni a lábujjamat. Néha jobb volt, de sose gyógyultam meg.

— Még emlékszik a kezem. Nem hagyhattam el magam, gondoltam egyet. Ezt. Ebből próbáltam megélni. Kötöttem pöndőlhalót, varsát, még kerítőt is. Hát évig csináltam, reggeltől estig. A végén már egy nap-nyéget is megkötöttem, és eladtam ide, meg a Nagyszéksós-tóra.

Egy halom a homokos pusztán. Benőtte a halványzöld fű.

— Lebontották. Itt volt az a ház, amelyikben volt a boltunk. A hálókötésből gyűjtött pénzhez kértem kölcsön, hogy vehessek árut. Azt mondom az öregnek, aki kölcsönzött, no, akkor csináljuk az írást. Miféle írást, mondja ő. Hát a pénzről, mondom. No, akkor nincs pénz, ha téged már csak egy papír tart meg a tisztességben, feleli az öreg. Azóta nekem az adott szó mindennél többet ér.

Autó. Öreg, hosszú orrú, behemót, hatvanéves modell.

— Akkor én gondoltam egyet. Beköltötünk ide Mórhalomra, bent nyitottunk boltot. Vettem egy autót. Pénzért, zsírért, húsért, enivalóért. Itt nem volt semmi, amit gyárban csinálnak, ott fent, az iparvidéken meg harapnivaló volt száken. Elvitte a háború. El-

A vörös igazgató

Egy évtizede döntött úgy a városi tanács végrehajtó bizottsága, hogy a forradalmak idején kifejtett tevékenységéért Dorozsmán utca viselje Bródy Mihály nevét. Bródy 1919 végén emigrációba kényszerült, így sorsának további alakulásáról vajmi keveset tudunk. Lánya, Gergelyné Bródy Klára tavaly több ezer kilométert utazott, hogy szülővárosába látogasson, és végigsétáljon a Bródy Mihály utcán. Illesse köszönetet e helyen is azért a sok adatért, melyet édesapjáról közölt.

Bródy Mihály 1883. január 18-án született Sátoraljaújhelyen. Családja a 90-es évek derekán Budapestre költözött. Bródy ott érettségizett. Utána a pesti egyetem magyar–latin szakos hallgatója lett, olyan társakkal, mint Babits, Juhász és Kosztolányi. Juhász a híres Négves-szemináriumra emlékezve írta, hogy Gábor Andor egy padban ült Bródy Mihállyal, akinek akkor szép versei jöttek a Budapesti Naplóban. Bródy már 1902-ben a lap belső munkatársa, a versrovat vezetője volt, és cikkezett

a Magyar Színpadba is. Filozofter korában Hullámok címmel verseskötete jelent meg (1904). Vajda Jánosról írott doktori értekezését először az Ország-Világ közölte majd könnv alakban is napvilágot látott (1904). Egy-egy évig tanított Pesten és Versecen, majd onnan került 1908 nyarán a szegedi főreáliskolába, a Fogarasra helyezett Babits helyére. Juhász azt írta a Szeged és Vidéke 1908. július 22-i számában, hogy Bródy idehelyezése igazi nyereséget jelent a szegedi kultúréletnek.

1911 augusztusában a Kass kávéházban összehívott második unokatestvérével, Bródy Sándor íróval, aki két darabjának a bemutatására utazott Szegedre. Bródy Sándor nyomban megkérdezte tőle, hogy két nevetlen fiúkat elhelyezhet-e nála kosztra és kvartélyra. Így kerültek a Bródy fiúk Szegedre. Először az 1981-ben elhunyt Pista, és öccse, Jancsi, majd Pista érettségije után a szertelen Illés lakott Bródy tanár úrnál a mai Dózsa György utcában. Mindhárom fiú a főreáliskolába járt.

Bródy Mihály együtt haladt a történelemmel. Már a Tanácsköztársaság előtt, 1919. február 23-án — délelőtt Szentesen, délután Csongrádon — előadást tartott a szocializmusról. Kunfi Zsigmond még a pesti évekből ismert baloldali gondolkodását: erre is tekintettel nevezte ki 1919. március derekán a főreáliskola igazgatójának. Március 22-én megválasztották a szegedi direktórium mellett működő kultúra- és nevelésügyi bizottságot. Három tagja Bite Pál, Bródy Mihály és Hollós József lett. Első ténykedéseik között volt, hogy eltörölték az iskolai vallásoktatást. Bródy töltötte be a szegedi közalkalmazottak szakszervezetének elnöki tisztét is. Április első napjában — kitűnő pesti kapcsolataira tekintettel — őt, valamint Cseh Imrét küldték a forradalmi kormányzótanácshoz utasításokért és pénzért. A hozott négy millió koronából tudták kifizetni az igazgatási apparátus dolgozóit. Április 14-én Bródyt is megválasztották a városi munkástanácsba.

Ismeretes, hogy a franciák árnyékában nyugodtan szervezkedhetett az ellenforradalom. A helyi pedagógusok „nemzeti szövetsége”, ahonnan Juhász Gyu-

lát május 7-én kidobták. Bródyt is dühödten támadta: elhatározta, hogy bojkott alá veszik, kiközösítik. Ennek lehetett a következménye, hogy a jobboldali érzelmű Harsányi Elemér ügyész két nappal később Bródyt letartóztatta, és csak francia utasításra engedte szabadon. Júniusban viszont a semlegesség látására ügyelő franciák tartóztatták le, mint a kommunista propaganda fő terjesztőjét.

A bukás után, amíg lehetett, Szegeden maradt. Igazgatói, sőt tanári állásától is megfosztották. Szinte tüntetésnek számított, hogy tagja volt a Munkásotthon kulturbizottságának, és Juhász-szal együtt előadásokat tartott a szervezett munkásoknak. Tisztséget óvatosságból nem vállalt: jobb volt neki is, a munkásmozgalmnak is. December 8-án, amikor az SZDP helyi vezetőséget választott, Bródy „csak” a szavazatszedő bizottságnak volt a tagja. Ekkortájt került volna sor felelősségre vonására, de ő még decemberben átszökött Jugoszláviába.

Kommunista híre ott is utolérte, letartóztatták, és visszatoloncolták. Kis híja volt, hogy a Horthy-tisztek föl nem akasztották a határon. Pesten letartóztatásban várta, hogy Szegedről megérkezzen „bűnlajstrom”. Ma is hihetetlennek tűnik, hogy Temunovic szabadkai ügyvédnek sikerült szabadlábra helyeztetnie. Ekkor Ausztriába szökött.

Bő egyévi bécsi tartózkodás után Jugoszláviába ment. Az újdéki Magyarországon munkatársa, majd a Szabadkán megjelenő Bács megyei Napló felelős szerkesztője lett. Amikor a déli területek magyar impérium alá kerültek, Bródyra ismét rossz világ köszöntött. A magyar hatóságok nem felejtettek, a veszedelmes kommunistának tartott Bródyt többször is letartóztatták. Lánya ma is emlékszik, hogy segítségkérésére mit vágott oda neki egy rendőrtiszt: A proletárdiktatúra alatti magatartás sohasem évül el! A németek bevonulása utáni napokban a legelső között hűredtek el. Először Bácskatonpolyára vitték, onnan vezetett útja az auschwitzi haláltáborba: 1944 áprilisában vettek vele. Népi demokráciánk — posztumusz — tankerületi főigazgatói címet adományozott neki, özvegye (1888–1973) nyugdíjat kapott.

Születésének centenáriumán tisztelettel és megbecsüléssel emlékezünk rá.

APRÓ FERENC

„Akkor én gondoltam egyet...”

Jártunk Tokodra az üvegyárba, cseréltünk lámpaüvegért. Egyszer, valahol Pesten elromlott az autóm, megcsináltattuk. A segítségem, aki vezette, kijött a szerezőlőtől, hogy kétféle pengőbe került. Sokalltam, bebecsgetem, hát kiderült, csak félmillió volt. Bedühödtem, fel akart jelenteni, hogy feketéző vagyok, elindult egy rendőr felé. Akkor én gondoltam egyet. Odacsúsztam a volánhoz, mellém ültettem a kis rokkonyeréket, kezbe adtam a kézféket, ne törődj semmivel, ha megyünk neki a fának, húzzad, ahogy csak bírod. Elszöktünk a rendőr elől, bekaacsztam fél Pestet, utána elveztettem Tokodra, meg még vissza is. Akkor volt életemben először kormány a kezemben.

Fűrészgép.

Hosszú szárdeszakát hasít ki sivitva a farönkből.

— Jól ment az üzlet. Túl jól is. Kijött két gazdasági rendőr, megkérdezték, hogy nem akarok-e belépni a szövetkezetbe. Tudtam én már, hogy ez nem igazán kérdés. Két perc múlva beléptem. A feleségemmel 380 százalékra teljesítettük a tervet az új boltban. Erre lett az asszonynak egy irigye, ki akarták tenni újra tanyára. Beteg volt, nem vállalta. Én sem. Kiléptünk. De akkor én gondoltam egyet: nincs építőanyag a faluban, kellene a fáru, azt meg géppel lehet csinálni. Szerkesztettem egy fűrészgépet. Ülve vágtam a fát. Olyan jól működött, hogy megirigyelték. A gépállomáson is akartak olyat csinálni, de nem sikerült, pedig három-négyszer annyit költöttem rá. Erre aztán be kellett adni, alig kaptam valamit érte. Még egyébként most is dolgozik, pedig lassan harmincéves.

Ócskavasak az udvaron. Rozsdás tengelyek, fogaskerekek, egy halom dugattyú, dinamók egymásra hanyva. Traktor. Körmös Hoffer kiglancolva, zöldre festve. Kósó Dezső használtcikk-kereskedő végigkocsizik az udvar keskeny sávján az áttekinthetetlen rozsdatemető túlfelére.

— Volt énnekem egy háromkerekű kocsim, olyan kis maszkek rokkantkocsi. Én szerkesztettem, mert akkoriban nem volt még se Hycomat, se Velorex. Ezzel oszt én jártam az országot ezért-azért. Mindig megkért valaki, hozzak már neki alkatrészeket gumis kocsikhoz. Azokat a zötyögős, ráfos szekereteket lecserélték gumikerekekre. No én ezökhöz hozogattam. De én akkor gondoltam egyet. Merthogy, én már régóta gyűvök, megyek, hát kértem engedélyt ilyen használt alkatrészekre. Asszondják a tanácsúlélen, adjuk meg neki, hát úgyis ezt csinálja. Hetvenben kezdtem.

Papírok.

Hivatalos megrendelők közületektől. Az öreg kezébe úgy gyűlnek az

ügyfelektől adott számlák, mint a kártyásába a lapok. A végösszegek helyén négy-ötjegyű számok. Papírok: több a lila, mint a piros. Kötégen állnak az ölében tartott piperetáskában. Egy hang a vasak közt turkálók felől. „Magszedi magát az öreg szélhámos, mert kihasználja, hogy csak neki van, amit keresünk. Ötven kilométerrel jövök egy Dutra-szabályzóért.”

— Amikor a Vörös Csillag Traktorgyárat felszámolták, nyevenkét millió forint értékű Dutra-alkatrészt dobtak ki az ócskavásba. Akkor én gondoltam egyet. Elmentem a Nagykőrösi úti MEH-telepre, és megvettem kilóra.

Egy autó. Kardántengelyeket rakodnak rá. Fényes-feketén csillognak, akárha újak volnának.

— Nézem, nézem a nagy Dutra kardánjait, oszt kigondoltam, hogy ezek éppen olyanok, mint amik terepes IFA-autóba valók, csak hosszabbak. Elvágattam tiz centit belőlük. Így éppen jók. Aztán, hogy az IFA-kkal annyi baj van az alkatrészi miatt, gondoltam én egyet. Föl is lehet azokat a cugehőrdőket újítani. Beszéltem iparos emberekkel, akik el is vállalták, azóta sorba csináljuk, van is keletje.

Anyagbeszerző Nyíregyházáról, a Tánácsis Tsz-ből. Juhász Lajos. Szorongatja az öreg kezét.

— Dezső bácsi, mind a nyolcat elviszem, ha ideadja hitelbe. Nem gondoltam, hogy most is kapok csuklós tengelyt, nem hoztam magammal annyit. Harmincskétezer forint.

— Megbízik én a téeszbe, majd elküldi az a pénzt!

Este. Kocsival gördül a szobába. Asztal, gőzölgő halászlé. Kocsiból hajol a tányér fölé. Ebéd, vacsora együttesen. Egy villanásnyira belefeleledzik az étel ízébe, de már beszél is.

— Nem lehetett itt kapni harminc éve halat. Én meg csudára szeretem. Volt itt régen a tóban, egyszer egy szekérrel árultam a faluban. Aztán tönkrement a tó, harminc éve nem halásszák, nem termett az, csak nádat, azt se az igazán. No, akkor én gondoltam egyet...

Tópart az öreg fűzfánál. Pár méterre embermagas gát feketélik, s fűt két irányba, hosszan a látóhatáron. Keresztgátak, frissbeton átereszek, csillogó vízfelület az olomszínű ég alatt. Hetven hektár halásztó. Autó halad a töltésen. Kósó Dezső a szemével követi. Nem is az autó érdeklí inkább a gát. Hogy elbírja a kocsi.

— Alakítottunk, mert most már lehet, egy munkaközösséget, és megépítettük ezt a Madarász-tavat ötmillióért. Azért, hogy itt lettem nyomorék, nem haragszom én rá. Legalább ez támadjon föl... És fizessen.

IGRICZI ZSIGMOND

SZABÓ ANDRÁS: VARIÁCIÓK